

Bedrijvendynamiek en werkgelegenheid in de gemeente Groningen



2017-2018

Maart 2019

Inhoud

Samenvatting	2
1. Inleiding	3
2. Bedrijfsdemografische kerncijfers	4
2.1.1 Kerncijfers werkgelegenheid en vestigingen	4
2.1.2 Groningen vergeleken	5
2.2 Kerncijfers naar grootteklasse	6
2.3 Kerncijfers naar branche	7
2.4 Speerpuntsectoren	8
2.5 Werklocatie	9
2.6 Vacatures en toekomstverwachting	12
3. Bedrijvendynamiek	13
Bijlagen	14
Bijlage I Vestigingen en banen per sectie in 2017 en 2018	14
Bijlage II Ontwikkeling aantal vestigingen naar werklocatie	21
Bijlage III Grafisch overzicht van de werklocaties	22
Bijlage IV Overzicht indeling speerpuntsectoren	23

Samenvatting

Het aantal vestigingen in de gemeente Groningen is in de periode 1 april 2017 tot 1 april 2018 toegenomen met 871, naar 18.287. De totale werkgelegenheid neemt ook toe, met 5.164 banen naar 145.089.

Tussen 1 april 2017 en 1 april 2018 zijn er 3.255 vestigingen bijgekomen, dit aantal is even groot als in de voorliggende periode. Het aantal opgeheven vestigingen (2.384) is 200 minder dan in de periode 1 april 2016 tot 1 april 2017.

In vergelijking met de rest van Nederland laat de gemeente Groningen meer banengroei zien. Daarnaast groeit het aantal vestigingen in de gemeente Groningen sneller dan het landelijk gemiddelde.

Nieuwe bedrijven voor de gemeente Groningen vestigen zich voornamelijk buiten de bedrijventerreinen en kantoorlocaties.

Het aandeel eenmansbedrijven is 70 procent, vijf jaar geleden was dit nog 64 procent. Het aandeel in het aantal banen van eenmansbedrijven is vrijwel constant en ligt rond de 9 procent.

Twee derde van het aantal banen vinden we in de Gezondheidszorg, Commerciële dienstverlening en Handel / Horeca. Deze laatste twee zijn het afgelopen jaar het sterkst gegroeid.

Voor de gemeente Groningen ligt het aandeel vestigingen op bedrijventerreinen en kantoorlocaties al jaren rond de 15 procent, het aandeel in de werkgelegenheid rond de 53 procent.

1. Inleiding

Dit rapport beschrijft de ontwikkelingen van het aantal vestigingen en de werkgelegenheid binnen de gemeente Groningen, uitgesplitst op basis van verschillende kenmerken. Een baan wordt bepaald aan de hand van de LISA-definitie: 'een persoon die betaalde activiteiten verricht op of vanuit de vestiging'. Eén persoon kan dus meerdere banen hebben. De economische activiteit van vestigingen wordt geassocieerd aan de hand van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008 – versie 2018) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De SBI is een hiërarchische indeling van economische activiteiten.

We gaan in op de meerjarige ontwikkeling van de werkgelegenheid en de bedrijvendynamiek. De bedrijvendynamiek wordt bepaald door verhuizingen, oprichtingen en opheffingen van vestigingen. De informatie hierover komt uit het vestigingenregister van de gemeente Groningen. De cijfers over de werkgelegenheid komen voort uit het jaarlijkse integrale werkgelegenheids-onderzoek dat de gemeente Groningen in landelijk verband uitvoert. De rapportage heeft uitsluitend betrekking op *actieve bedrijven*, bedrijven waar vanuit een economische activiteit of zelfstandig (vrij) beroep wordt uitgeoefend door ten minste één werkzaam persoon.

Mutaties uit voorgaande jaren, die pas in lopende jaar werden geconstateerd, zijn met terugwerkende kracht verwerkt. De cijfers in dit rapport kunnen daarom licht afwijken van die uit voorgaande jaren.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de meerjarige ontwikkeling van het aantal banen en vestigingen, uitgesplitst naar de kenmerken: economische activiteit, grootteklasse en locatie. Ook is er aandacht voor de verdeling naar geslacht en arbeidsduur van de werkende personen, de openstaande vacatures en de toekomstverwachting van bedrijven met betrekking tot de werkgelegenheid.

In hoofdstuk 3 gaan we in op de bedrijvendynamiek binnen de gemeente Groningen. De dynamiek wordt uitgesplitst in starters, verhuizingen en overige mutaties van bestaande vestigingen.

Verklaring van de tekens in de tabellen:

x = geheim

Niets (blank) = Cijfer kan op logische gronden niet voorkomen.

2017 – 2018 = 1 april 2017 tot 1 april 2018

2. Bedrijfsdemografische kerncijfers

2.1.1 Kerncijfers werkgelegenheid en vestigingen

Het aantal vestigingen in de gemeente Groningen is de periode van 1 april 2017 tot 1 april 2018 per saldo toegenomen met 871 naar 18.287. Dit betekent een stijging van 5,0 procent.

In dezelfde periode is het aantal banen in de gemeente Groningen toegenomen met 5.164. Dit betekent een toename van de werkgelegenheid met 3,7 procent. Het aantal vaste banen nam toe met 4.309 (3,2 procent). Het aantal uitzendkrachten steeg met 855 (16,5 procent). De ontwikkeling van uitzendkrachten is grillig, dat komt voornamelijk door wisselende opdrachten bij callcenters.

De verhouding mannen en vrouwen in de werkgelegenheid is al jaren redelijk constant (51/49). Als je over een langere periode kijkt is het aandeel vrouwen toegenomen van 45 procent naar ruim 49.

Dezelfde ontwikkeling zien we ook bij de verhouding voltijd/ deeltijd banen (de grens ligt bij 12 uur per week). Het aandeel voltijd ligt rond de 80 procent. Binnen de voltijdbanen is het aandeel vrouwen toegenomen van 34 procent naar 39.

Tabel 2.1.1 Ontwikkeling aantal banen en vestigingen

Banen	2009	2014	2015	2016	2017	2018	Ontw. 2017-2018	
							abs.	%
Vast personeel	127.645	126.865	128.241	130.158	134.744	139.053	4.309	3,2
Ontwikkeling* (%)		-0,7	1,1	1,5	3,5	3,2		
Uitzendkrachten	4.829	4.891	5.506	5.060	5.181	6.036	855	16,5
Ontwikkeling* (%)		10,6	12,6	-8,1	2,4	16,5		
Totaal aantal banen	132.474	131.756	133.747	135.218	139.925	145.089	5.164	3,7
Ontwikkeling* (%)		-0,3	1,5	1,1	3,5	3,7		
Totaal aantal vestigingen	13.669	15.725	16.171	16.651	17.416	18.287	871	5,0
Ontwikkeling* (%)		0,0	2,8	3,0	4,6	5,0		

* is de ontwikkeling t.o.v. het voorgaande jaar

2.1.2 Groningen vergeleken

De banengroei in de gemeente Groningen (3,7 procent) ligt boven de landelijke groei (2,2). De ontwikkeling van het aantal vestigingen (5,0 procent) ligt iets boven het landelijke cijfer (4,6%).

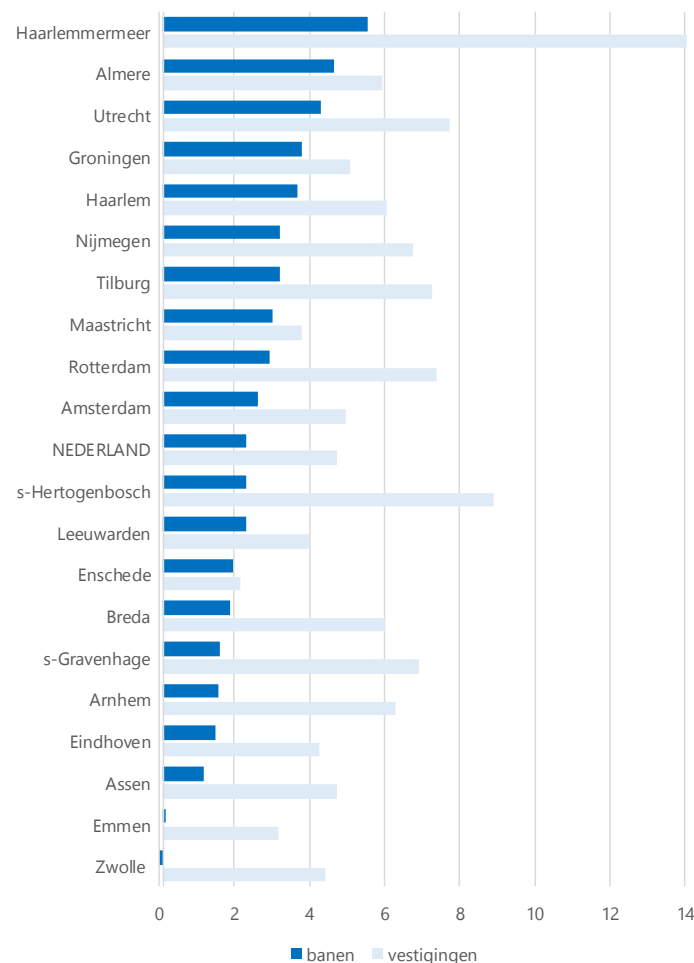
Er is meer banengroei in de gemeente Groningen dan in enkele andere Noordelijke gemeenten (Assen, Emmen, Leeuwarden en Zwolle).

Het aandeel van vrouwen in de werkgelegenheid ligt in de gemeente Groningen met ruim 49 procent boven het landelijk gemiddelde van bijna 45 procent.

Secties in de gemeente Groningen die meer banengroei laten zien dan landelijk zijn 'Horeca' (Landelijk 2,1 % ; Groningen 15,0 %) en 'Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening' (Landelijk 1,6 % ; Groningen 10,2%)

Secties die het minder goed doen dan landelijk zijn de 'Financiële instellingen' (Landelijk -0,4% ; Groningen -2,6 %) en 'Cultuur, sport en recreatie' (Landelijk 2,1% ; Groningen -5,2 %).

Grafiek 2.1.2 Ontwikkeling (%) van vestigingen en banen naar gemeente 2017 - 2018



Bron: LISA 2018

2.2 Kerncijfers naar grootteklasse

De indeling van de grootteklasse van vestigingen wordt bepaald aan de hand van het aantal vaste banen bij een vestiging. Binnen de klasse 'geen vast personeel' gaat het onder andere om vestigingen die tijdelijk niet actief zijn en vestigingen waarvan het personeel geteld is bij de hoofdvestiging.

Het saldo van het aantal vestigingen in een grootteklasse is niet alleen een som van oprichtingen en opheffingen, maar ook van veranderingen in het aantal werknemers. De stijging van het aantal vestigingen in de grootteklasse 250 en meer personen komt voornamelijk door groei tot boven de 250 werknemers bij al bestaande bedrijven.

Het aandeel eenmansbedrijven is de afgelopen jaren gestegen van 64 procent in 2014 naar 70 procent in 2018. In dezelfde periode daalde hun aandeel in de werkgelegenheid van 11 naar 10 procent. Bijna de helft van alle eenmansbedrijven zien we in de commerciële dienstverlening.

Hoewel het grootbedrijf (250 en meer personen) nog geen half procent uitmaakt van het aantal vestigingen zorgt deze klasse voor 36 procent van het aantal banen.

Tabel 2.2.1 Ontwikkeling aantal vestigingen naar grootteklasse

Grootteklasse	2009	2014	2015	2016	2017	2018	Ontw. '17 - '18	
							abs	%
geen vast personeel	269	115	118	102	121	88	-33	-27,3
1 persoon	7.562	10.055	10.493	11.020	11.905	12.755	850	7,1
2-9 personen	4.081	3.963	3.941	3.888	3.709	3.690	-19	-0,5
10-49 personen	1.328	1.226	1.257	1.263	1.291	1.347	56	4,3
50 - 249 Personen	369	306	307	318	323	334	11	3,4
250 en meer personen	60	60	55	60	67	73	6	9,0
Totaal	13.669	15.725	16.171	16.651	17.416	18.287	871	5,0

Tabel 2.2.2 Ontwikkeling aantal banen (vast en uitzend) naar grootteklasse

Grootteklasse	2009	2014	2015	2016	2017	2018	Ontw. '17 - '18	
							abs	%
geen vast personeel	31	53	98	114	11	1	-10	-90,9
1 persoon	7.618	10.089	10.577	11.137	11.981	12.823	842	7,0
2-9 personen	15.938	15.430	15.385	15.484	15.045	14.944	-101	-0,7
10-49 personen	27.967	25.937	26.564	26.272	27.366	28.430	1.064	3,9
50-249 personen	39.736	33.881	34.683	35.706	35.229	36.086	857	2,4
250 en meer personen	41.184	46.366	46.440	46.505	50.293	52.805	2.512	5,0
Totaal	132.474	131.756	133.747	135.218	139.925	145.089	5.164	3,7

2.3 Kerncijfers naar branche

In het afgelopen peiljaar is het aantal vestigingen in vrijwel alle branches toegenomen. Dit geldt ook voor het aantal banen, met uitzondering van de 'Niet-commerciële dienstverlening'. De daling in deze branche komt voornamelijk door de tijdelijke sluiting van het Holland Casino en de afname bij overheidsinstellingen.

De toename van het aantal vestigingen binnen het onderwijs (+148) zien we vooral terug in de volgende categorieën 'Overig sport- en recreatieonderwijs' (+54), 'Bedrijfsopleiding en-training' (+28) en 'Studiebegeleiding, vorming en onderwijs n.e.g.' (+52)

De toename van banen in de Handel-/ Horeca, zien we voornamelijk terug in de stijging binnen de Horeca, van 7.255 banen naar 8.345 banen.

In bijlage I staat een uitgebreide tabel van de ontwikkeling in de periode 2017 – 2018 gesplitst naar sectie en afdeling.

Tabel 2.3.1 Ontwikkeling aantal vestigingen per branche

Vestigingen	2009	2014	2015	2016	2017	2018	Ontw. 2017-2018	
Branche							abs.	%
Landbouw / Visserij (A,B)	46	51	59	54	64	62	-2	-3,1
Industrie / Nutsbedrijven (C,D,E)	530	496	501	512	534	550	16	3,0
Bouwnijverheid (F)	825	783	789	840	865	902	37	4,3
Handel / Horeca (G,I)	3.152	3.257	3.347	3.352	3.344	3.416	72	2,2
Onderwijs (P)	682	859	890	923	1.091	1.239	148	13,6
Gezondheidszorg (Q)	1.436	1.760	1.823	1.918	2.008	2.131	123	6,1
Commerciële dienstverlening (H,J,K,L,M,N,S95,S96)	5.537	6.778	6.998	7.214	7.562	7.916	354	4,7
Niet-commerciële dienstverlening (O,R,S94,T,U)	1.461	1.741	1.764	1.838	1.948	2.071	123	6,3
Totaal	13.669	15.725	16.171	16.651	17.416	18.287	871	5,0

Tabel 2.3.2 Ontwikkeling aantal banen (vast en uitzend) naar branche

Banen	2009	2014	2015	2016	2017	2018	Ontw. 2017-2018	
Branche							abs.	%
Landbouw / Visserij (A,B)	102	103	107	100	107	112	5	4,7
Industrie / Nutsbedrijven (C,D,E)	9.360	8.165	8.116	8.280	8.240	8.409	169	2,1
Bouwnijverheid (F)	5.824	4.149	4.120	4.036	4.196	4.389	193	4,6
Handel / Horeca (G,I)	22.279	22.314	23.177	23.536	25.124	26.529	1.405	5,6
Onderwijs (P)	13.543	14.728	15.449	15.887	16.306	16.780	474	2,9
Gezondheidszorg (Q)	27.515	29.297	29.686	29.322	30.863	32.198	1.335	4,3
Commerciële dienstverlening (H,J,K,L,M,N,S95,S96)	37.892	37.007	37.206	37.485	38.159	40.069	1.910	5,0
Niet-commerciële dienstverlening (O,R,S94,T,U)	15.959	15.993	15.886	16.572	16.930	16.603	-327	-1,9
Totaal	132.474	131.756	133.747	135.218	139.925	145.089	5.164	3,7

2.4 Speerpuntsectoren

De gemeente Groningen heeft in haar beleid een aantal speerpuntsectoren onderscheiden. In bijlage IV staat een overzicht van de SBI-codes per speerpuntsector.

Sommige SBI-codes vallen onder meerdere speerpuntsectoren, daarom kan de som van de kolommen afwijken van het totaal.

Binnen de speerpuntsectoren is het aantal vestigingen gestegen met 6,2 procent, dit is hoger dan de gemiddelde groei in de gemeente (4,1 procent).

De groei van het aantal banen is vrijwel gelijk aan het gemeentelijk gemiddelde van 3,7 procent.

Tabel 2.4.1 Ontwikkeling aantal vestigingen naar speerpuntsector

Vestigingen	2009	2014	2015	2016	2017	2018	Ontw. 2017 - 2018	
							Abs.	%
Creatieve industrie	2.071	2.636	2.705	2.817	3.017	3.198	181	6,0
Energie	32	34	36	43	44	45	1	2,3
ICT-sector	888	1.208	1.291	1.321	1.341	1.403	62	4,6
Life sciences & Health	1.133	1.387	1.425	1.512	1.595	1.712	117	7,3
Toerisme en recreatie	1.373	1.569	1.612	1.716	1.868	1.995	127	6,8
Totaal	5.262	6.483	6.694	6.993	7.407	7.868	461	6,2

Tabel 2.4.2 Ontwikkeling aantal banen (vast en uitzend) naar speerpuntsector

Banen	2009	2014	2015	2016	2017	2018	Ontw. 2017 - 2018	
							Abs.	%
Creatieve industrie	5.040	4.743	4.776	5.083	5.395	5.670	275	5,1
Energie	2.217	2.137	2.077	2.050	1.925	1.885	-40	-2,1
ICT-sector	6.101	6.090	7.566	7.865	7.969	8.279	310	3,9
Life sciences & Health	22.265	24.099	25.518	25.519	26.733	27.448	715	2,7
Toerisme en recreatie	9.478	9.766	10.024	10.422	11.014	11.720	706	6,4
Totaal	44.064	45.670	48.730	49.576	51.543	53.393	1.850	3,6

2.5 Werklocatie

In de gemeente Groningen worden 23 bedrijventerreinen en 8 kantoorlocaties onderscheiden, zogeheten werklocaties. De indeling van deze werklocaties is gebaseerd op het rapport 'De Rode Loper' uit 2014. Bijlage III geeft een grafisch overzicht van deze werklocaties.

De ontwikkeling van het aantal vestigingen op bedrijventerreinen ligt iets onder het gemeentelijk gemiddelde van 5,0 procent. Maar de ontwikkeling van het aantal banen ligt 3 procent boven het gemeentelijke gemiddelde (3,7%).

Voor de kantoorlocaties ligt de ontwikkeling (+5,7 %) van het aantal vestigingen iets boven het gemeentelijk gemiddelde, terwijl de ontwikkeling van het aantal banen (+1,9 %) ongeveer de helft is van het gemeentelijk gemiddelde.

Voor de locaties Eemspoort en Corpus den Hoorn Zuid is de toename van het aantal vestigingen hoofdzakelijk het resultaat van nieuwe en verwijderde vestigingen. Voor het Winschoterdiep, het Reitdiep en 'Zernike Campus' is de ontwikkeling van het aantal vestigingen grotendeels het gevolg van binnengemeentelijke verhuizingen.

De binnengemeentelijke verhuizingen vinden voornamelijk plaats buiten de werklocaties (Binnenstad en 'Rest Stad'). Werklocaties met verhoudingsgewijs veel binnengemeentelijke verhuizingen zijn het Hoendiep met 55 verhuisbewegingen en Eemspoort met 42.

Het zijn hoofdzakelijk eenmansbedrijven die verhuizen binnen de gemeente Groningen (80 procent van de 1.365 verhuisbewegingen). Deze verhuizingen vinden voor 90 procent plaats buiten de bedrijventerreinen en kantoorlocaties. Het betreft voornamelijk privé-verhuizingen.

Bij de vestigingen met 10 of meer banen vindt de helft (33) van de 65 verhuisbewegingen plaats binnen de bedrijventerreinen en kantoorlocaties. Als verhuisredenen worden onder andere groei/ruimtegebrek, betere locatie en betere bereikbaarheid genoemd.

In bijlage II vindt u de ontwikkeling van 2017 - 2018 op werklocatie uitgesplitst naar mutatiesoort.

Tabel 2.5.1 Ontwikkeling aantal vestigingen en banen (vaste en uitzendbanen) op bedrijventerreinen

Code	Bedrijventerrein	Vestigingen						Ontw.	Banen (vast en uitzend)						Ontw.
		2009	2014	2015	2016	2017	2018	2017-2018	%	2009	2014	2015	2016	2017	2018
06	Damsterdiep	40	39	36	31	41	44	7,3	1.125	1.470	1.377	269	268	296	10,4
12	De Hoogte	37	39	35	40	39	37	-5,1	629	450	422	482	489	417	-14,7
04	Driebond	150	147	148	173	174	192	10,3	2.497	2.014	2.002	2.494	2.571	2.822	9,8
02	Eemskanaal	85	109	106	121	151	170	12,6	3.147	2.123	1.913	2.046	2.460	2.727	10,9
22	Eemspoort	304	357	362	357	365	379	3,8	4.355	5.296	4.918	4.878	5.141	5.520	7,4
03	Euvelgunne	165	150	157	168	172	174	1,2	2.641	1.960	1.892	2.070	2.258	2.295	1,6
08	Het Witte Lam	105	100	112	117	104	100	-3,8	1.006	1.001	443	522	471	464	-1,5
15	Hoendiep	130	161	162	165	203	223	9,9	1.957	1.488	1.509	1.285	1.518	1.735	14,3
29	Hoendiep Noord	1	0	1	2	4	2	-50,0	x	x	x	x	x	x	
18	Hoogkerk Oost	4	3	3	3	4	4	0,0	x	x	x	x	x	x	
19	Hoogkerk Vierverlaten	39	29	27	26	27	24	-11,1	954	661	680	728	718	689	-4,0
21	Kranenburg	40	46	50	51	54	58	7,4	3.360	3.264	3.437	4.501	4.528	5.269	16,4
26	Meerstad bedrijventerrein	2	2	2	2	2	2	0,0	x	x	x	x	x	x	
24	Milieuboulevard I	3	2	2	2	2	2	0,0	x	x	x	x	x	x	
05	Oosterhoogebrug	96	100	99	89	94	99	5,3	618	500	502	454	450	454	0,9
17	Peizerweg	54	67	64	63	61	63	3,3	2.236	2.486	2.290	2.208	2.169	2.215	2,1
14	Reitdiep	34	41	50	53	48	56	16,7	596	408	494	518	502	507	1,0
25	Roodehaan	1	2	3	6	6	5	-16,7	x	x	x	42	91	x	
11	Ulgersmaborg	91	93	102	102	116	119	2,6	1.254	540	532	492	530	531	0,2
10	Ulgersmaweg	80	70	73	77	91	92	1,1	530	356	384	448	471	426	-9,6
20	Westpoort	3	5	4	5	6	6	0,0	x	x	x	x	136	149	9,6
01	Winschoterdiep	241	238	230	239	241	248	2,9	4.440	4.362	4.426	4.554	5.124	5.471	6,8
57	Zernike Campus	132	119	115	120	111	103	-7,2	5.792	6.734	7.298	7.239	7.359	7.686	4,4
Totaal		1.837	1.919	1.943	2.012	2.116	2.202	4,1	37.230	35.325	34.742	35.441	37.334	39.853	6,7

Tabel 2.5.2 Ontwikkeling aantal vestigingen en banen (vaste en uitzendbanen) op kantoorlocaties

Kantoorlocaties	Vestigingen							Ontw. Banen (vast en uitzend)		Ontw.						
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2017-2018	%	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2017-2018	%
50	Corpus den Hoorn Zuid	121	127	151	171	171	187	9,4	6.852	6.227	6.553	6.542	6.932	7.571	9,2	
59	de Meeuwen	15	16	14	14	17	18	5,9	884	1.360	1.687	1.787	1.989	1.934	-2,8	
54	Europapark	79	121	125	122	122	136	11,5	3.514	5.093	5.234	5.101	5.000	5.221	4,4	
55	Hunzepark	10	12	11	11	12	11	-8,3	462	581	566	408	424	437	3,1	
53	Kempkensberg	5	4	6	7	8	7	-12,5	x	x	3.368	3.183	3.198	3.161	-1,2	
52	Martini Trade Park	78	69	94	105	113	116	2,7	2.789	2.422	2.523	2.826	3.142	3.089	-1,7	
51	Stationsgebied	48	48	46	50	50	49	-2,0	3.989	4.290	3.791	3.666	3.584	3.499	-2,4	
56	UMCG en omgeving	36	40	41	38	37	36	-2,7	11.821	12.418	12.626	12.545	12.913	12.970	0,4	
Totaal		392	437	488	518	530	560	5,7	32.142	35.769	36.348	36.058	37.182	37.882	1,9	

Tabel 2.5.3 Ontwikkeling aantal vestigingen en banen (vaste en uitzendbanen) naar werklocatie

Werklocatie	Vestigingen							Ontw. Banen (vast en uitzend)		Ontw.							
	Jaar	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2017-2018	%	Jaar	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2017-2018
Kantoorlocaties		392	437	488	518	530	560	5,7		32.142	35.769	36.348	36.058	37.182	37.882	1,9	
Bedrijventerrein		1.837	1.919	1.943	2.012	2.116	2.202	4,1		37.230	35.325	34.742	35.441	37.334	39.853	6,7	
Binnenstad		3.227	3.486	3.494	3.454	3.600	3.767	4,6		24.072	23.362	24.935	24.787	26.538	27.349	3,1	
Rest Stad		8.213	9.883	10.246	10.667	11.170	11.758	5,3		39.030	37.300	37.722	38.932	38.871	40.005	2,9	
Totaal		13.669	15.725	16.171	16.651	17.416	18.287	5,0		132.474	131.756	133.747	135.218	139.925	145.089	3,7	

2.6 Vacatures en toekomstverwachting

In het werkgelegenheidsonderzoek hebben we de vestigingen gevraagd hoeveel openstaande vacatures er op 1 april 2018 waren. De respons op deze vraag was 38,7 procent. Aan de hand van de respons is de vacaturegraad (aantal openstaande vacatures per 1.000 banen) berekend. De vacaturegraad is ten opzichte van 2017 met 1 procentpunt gestegen.

De vacaturegraad stijgt daarmee voor het vierde jaar op rij. Secties met een hoge vacaturegraad (boven de 5) zijn de 'Horeca' (I) en 'Informatie en communicatie' (J).

De respons op de vraag naar de toekomstverwachting was 37,6 procent, vergelijkbaar met voorgaande jaren. Secties met een bovengemiddelde positieve toekomstverwachting zijn de 'Informatie en communicatie' (J) en 'Overige zakelijke dienstverlening' (N).

Tabel 2.6.1 Vacaturegraad van de afgelopen vijf jaar

	2014	2015	2016	2017	2018	Aantal vacatures 2018
Inclusief uitzendbranche	1,4	2,1	2,9	2,8	3,7	3.101
Exclusief uitzendbranche	1,1	1,8	2,3	2,4	3,2	2.589

Tabel 2.6.2 Verwachting toekomst personeel van 2014-2015 tot en met 2018-2019

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Afname	1,9	2,7	2,6	2,2	2,0
Toename	4,2	11,4	12,3	15,2	14,9

3. Bedrijvendynamiek

We onderscheiden twee vormen van bedrijvendynamiek. De eerste vorm heeft betrekking op de ontwikkelingen die leiden tot een toe- of afname van het totale aantal vestigingen. De tweede vorm zijn de veranderingen die geen gevolgen hebben voor het totale aantal vestigingen. Dit betreft de binnengemeentelijk verhuizingen.

Binnen de dynamiek zijn de eenmansbedrijven verantwoordelijk voor 80 procent van de mutaties. Bijna de helft van de gestarte eenmansbedrijven begint in de commerciële dienstverlening.

Het aantal nieuwe vestigingen is, afgezien van de gemeentelijke grenscorrectie met Slochteren in 2017, vrijwel gelijk gebleven aan het aantal in de periode 2016 - 2017. Het aantal starters is over het laatste peiljaar in vergelijking met de voorgaande periode constant gebleven. Ongeveer 10 procent van de nieuwe vestigingen begint op een bedrijventerrein of kantoorlocatie. Bij de categorie starters is dit percentage vijf procent.

Bij de opheffingen zien we een daling ten opzichte van 2016 -2017. Tien procent van de opgeheven vestigingen was gevestigd op een bedrijventerrein of kantoorlocatie. Bijna de helft van de opgeheven bedrijven kwam uit de commerciële dienstverlening. Van de vertrokken vestigingen blijft twee derde binnen de drie noordelijke provincies. Bij eenmansbedrijven ligt dit aandeel iets hoger. In de periode 2016 – 2017 gaat het om dezelfde verhoudingen.

Tussen 1 april 2018 en 31 december 2018 zijn er per saldo 943 vestigingen bijgekomen. Dit is een voorlopig cijfer.

3.1 Oprichtingen en opheffingen van vestigingen naar reden

	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Oprichters					
Starter	1.316	1.321	1.516	1.871	1.891
Oprichting algemeen	452	531	479	462	563
Vestiging van buiten de gemeente	405	495	575	706	606
Gemeentelijke grenscorrectie 2017				84	
Overig	176	188	173	220	195
Totaal	2.349	2.535	2.743	3.343	3.255
Opheffingen					
Faillissement	104	62	49	33	33
Beëindiging activiteiten	1.233	1.010	1.083	1.212	1.125
Vertrek naar buiten de gemeente	711	687	828	952	844
Overig	298	330	303	381	382
Totaal	2.346	2.089	2.263	2.578	2.384
Saldo	3	446	480	765	871

Bijlagen

Bijlage I Vestigingen en banen per sectie in 2017 en 2018

Sectie	Afdeling	Omschrijving	Vestigingen		Ontw. 2017 - 2018		Banen		Ontw. 2017 - 2018	
			2017	2018	Abs	%	2017	2018	Abs	%
A Landbouw, bosbouw en visserij	01	Landbouw, jacht en dienstverlening voor de landbouw en jacht	61	59	-2	-3,3	104	108	4	3,8
	02	Bosbouw; exploitatie van bossen en dienstverlening voor de bosbouw	1	1	0	0,0	x	x	x	
	03	Visserij en kweken van vis en schaaldieren	2	1	-1	-50,0	x	x	x	
	Totaal sectie A		64	61	-3	-4,7	107	110	3	2,8
B Winning van delfstoffen	06	Winning van aardolie en aardgas	0	1	1		x	x	x	
	08	Winning van delfstoffen (geen olie en gas)								
	09	Dienstverlening voor de winning van delfstoffen								
	Totaal sectie B		0	1	1		x	x	x	
C Industrie	10	Vervaardiging van voedingsmiddelen	42	43	1	2,4	539	541	2	0,4
	11	Vervaardiging van dranken	9	10	1	11,1	91	81	-10	-11,0
	12	Vervaardiging van tabaksproducten	1	1	0	0,0	x	x	x	
	13	Vervaardiging van textiel	17	21	4	23,5	99	89	-10	-10,1
	14	Vervaardiging van kleding	18	17	-1	-5,6	23	23	0	0,0
	15	Vervaardiging van leer, lederwaren en schoenen	4	5	1	25,0	x	x	x	
	16	Primaire houtbewerking en vervaardiging van artikelen van hout, kurk, riet en vlechtwerk (geen meubels)	18	22	4	22,2	68	66	-2	-2,9
	17	Vervaardiging van papier, karton en papier- en kartonwaren	5	5	0	0,0	x	x	x	

Sectie	Afdeling	Omschrijving	Vestigingen		Ontw. 2017 - 2018		Banen		Ontw. 2017 - 2018	
			2017	2018	Abs	%	2017	2018	Abs	%
	18	Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	58	60	2	3,4	462	469	7	1,5
	19	Vervaardiging van cokesovenproducten en aardolieverwerking								
	20	Vervaardiging van chemische producten	6	4	-2	-33,3	54	x	x	
	21	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	7	7	0	0,0	214	227	13	6,1
	22	Vervaardiging van producten van rubber en kunststof	12	10	-2	-16,7	183	197	14	7,7
	23	Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale producten	18	20	2	11,1	115	120	5	4,3
	24	Vervaardiging van metalen in primaire vorm	1	1	0	0,0	x	x	x	
	25	Vervaardiging van producten van metaal (geen machines en apparaten)	53	57	4	7,5	506	524	18	3,6
	26	Vervaardiging van computers en van elektronische en optische apparatuur	13	14	1	7,7	391	411	20	5,1
	27	Vervaardiging van elektrische apparatuur	4	5	1	25,0	x	x	x	
	28	Vervaardiging van overige machines en apparaten	12	11	-1	-8,3	651	807	156	24,0
	29	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers	7	7	0	0,0	34	35	1	2,9
	30	Vervaardiging van overige transportmiddelen	6	6	0	0,0	12	11	-1	-8,3
	31	Vervaardiging van meubels	96	93	-3	-3,1	241	206	-35	-14,5
	32	Vervaardiging van overige goederen	65	68	3	4,6	1.344	1.397	53	3,9
	33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	39	40	1	2,6	160	218	58	36,3
		Totaal sectie C	511	527	16	3,1	5.724	5.990	266	4,6
D Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht	35	Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht	7	6	-1	-14,3	1.480	1.424	-56	-3,8
		Totaal sectie D	7	6	-1	-14,3	1.480	1.424	-56	-3,8
E Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	36	Winning en distributie van water	2	2	0	0,0	x	x	x	
	37	Afvalwaterinzameling en -behandeling								

Sectie	Afdeling	Omschrijving	Vestigingen		Ontw. 2017 - 2018		Banen		Ontw. 2017 - 2018	
			2017	2018	Abs	%	2017	2018	Abs	%
	38	Afvalinzameling en -behandeling; voorbereiding tot recycling	12	12	0	0,0	510	495	-15	-2,9
	39	Sanering en overig afvalbeheer	2	3	1	50,0	x	x	x	
	Totaal sectie E		16	17	1	6,3	1.036	995	-41	-4,0
F Bouwnijverheid	41	Algemene burgerlijke en utiliteitsbouw en projectontwikkeling	391	413	22	5,6	1.397	1.438	41	2,9
	42	Grond-, water- en wegenbouw (geen grondverzet)	31	30	-1	-3,2	286	316	30	10,5
	43	Gespecialiseerde werkzaamheden in de bouw	443	459	16	3,6	2.513	2.635	122	4,9
	Totaal sectie F		865	902	37	4,3	4.196	4.389	193	4,6
G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	45	Handel in en reparatie van auto's, motorfietsen en aanhangers	274	271	-3	-1,1	1.530	1.451	-79	-5,2
	46	Groothandel en handelsbemiddeling (niet in auto's en motorfietsen)	533	550	17	3,2	3.535	3.616	81	2,3
	47	Detailhandel (niet in auto's)	1.728	1.743	15	0,9	12.804	13.117	313	2,4
	Totaal sectie G		2.535	2.564	29	1,1	17.869	18.184	315	1,8
H Vervoer en opslag	49	Vervoer over land	132	137	5	3,8	1.653	1.747	94	5,7
	50	Vervoer over water	41	41	0	0,0	217	205	-12	-5,5
	51	Luchtvaart	0	1	1		x	x	x	
	52	Opslag en dienstverlening voor vervoer	90	96	6	6,7	352	362	10	2,8
	53	Post en koeriers	44	48	4	9,1	1.007	1.048	41	4,1
	Totaal sectie H		307	323	16	5,2	3.229	3.363	134	4,1
I Logies-, maaltijd- en drankverstrekking	55	Logiesverstrekking	58	66	8	13,8	575	684	109	19,0
	56	Restaurants, cafetaria's e.d.	751	786	35	4,7	6.680	7.661	981	14,7
	Totaal sectie I		809	852	43	5,3	7.255	8.345	1.090	15,0
J Informatie en communicatie	58	Uitgeverijen	60	56	-4	-6,7	723	796	73	10,1
	59	Productie en distributie van films en televisieprogramma's; maken en uitgeven van geluidsopnamen	229	239	10	4,4	394	427	33	8,4

Sectie	Afdeling	Omschrijving	Vestigingen		Ontw. 2017 - 2018		Banen		Ontw. 2017 - 2018	
			2017	2018	Abs	%	2017	2018	Abs	%
	60	Verzorgen en uitzenden van radio- en televisieprogramma's	4	3	-1	-25,0	x	x	x	
	61	Telecommunicatie	23	23	0	0,0	1.866	1.834	-32	-1,7
	62	Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatietechnologie	1.110	1.160	50	4,5	5.283	5.588	305	5,8
	63	Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie	150	165	15	10,0	491	522	31	6,3
		Totaal sectie J	1.576	1.646	70	4,4	8.890	9.301	411	4,6
K Financiële instellingen	64	Financiële instellingen (geen verzekeringen en pensioenfondsen)	18	17	-1	-5,6	498	457	-41	-8,2
	65	Verzekeringen en pensioenfondsen (geen verplichte sociale verzekeringen)	6	5	-1	-16,7	865	x	x	
	66	Overige financiële dienstverlening	97	102	5	5,2	382	378	-4	-1,0
		Totaal sectie K	121	124	3	2,5	1.745	1.700	-45	-2,6
L Verhuur van en handel in onroerend goed	68	Verhuur van en handel in onroerend goed	236	239	3	1,3	1.289	1.296	7	0,5
		Totaal sectie L	236	239	3	1,3	1.289	1.296	7	0,5
M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	69	Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening	470	494	24	5,1	2.385	2.451	66	2,8
	70	Holdings (geen financiële), conerndiensten binnen eigen concern en managementadvisering	1.141	1.162	21	1,8	2.396	2.430	34	1,4
	71	Architecten, ingenieurs en technisch ontwerp en advies; keuring en controle	434	439	5	1,2	1.926	2.023	97	5,0
	72	Speur- en ontwikkelingswerk	117	133	16	13,7	1.232	1.250	18	1,5
	73	Reclame en marktonderzoek	610	610	0	0,0	1.801	1.768	-33	-1,8
	74	Industrieel ontwerp en vormgeving, fotografie, vertaling en overige consultancy	961	1.040	79	8,2	1.175	1.286	111	9,4
	75	Veterinaire dienstverlening	19	19	0	0,0	102	98	-4	-3,9
		Totaal sectie M	3.752	3.897	145	3,9	11.017	11.306	289	2,6

Sectie	Afdeling	Omschrijving	Vestigingen		Ontw. 2017 - 2018		Banen		Ontw. 2017 - 2018	
			2017	2018	Abs	%	2017	2018	Abs	%
N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening	77	Verhuur en lease van auto's, consumentenartikelen, machines en overige roerende goederen	96	96	0	0,0	382	472	90	23,6
	78	Arbeidsbemiddeling, uitzendbureaus en personeelsbeheer	232	239	7	3,0	2.816	3.025	209	7,4
	79	Reisbemiddeling, reisorganisatie, toeristische informatie en reserveringsbureaus	68	73	5	7,4	340	335	-5	-1,5
	80	Beveiliging en opsporing	32	31	-1	-3,1	733	569	-164	-22,4
	81	Facility management, reiniging en landschapsverzorging	166	177	11	6,6	2.762	3.070	308	11,2
	82	Overige zakelijke dienstverlening	151	204	53	35,1	3.466	4.098	632	18,2
	Totaal sectie N			745	820	75	10,1	10.499	11.569	1.070
O Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen	841	Openbaar bestuur	33	35	2	6,1	7.336	7.187	-149	-2,0
	842	Overheidsdiensten	21	19	-2	-9,5	2.932	2.997	65	2,2
	843	Verplichte sociale verzekeringen	3	3	0	0,0	x	x	x	
	Totaal sectie O			57	57	0	0,0	11.840	11.756	-84
P Onderwijs	852	Primair en speciaal onderwijs	67	64	-3	-4,5	1.503	1.536	33	2,2
	853	Voortgezet onderwijs	65	69	4	6,2	4.248	4.318	70	1,6
	854	Tertiair onderwijs	54	54	0	0,0	9.171	9.380	209	2,3
	855	Overig onderwijs	886	1.034	148	16,7	1.352	1.518	166	12,3
	856	Dienstverlening voor het onderwijs	19	18	-1	-5,3	32	28	-4	-12,5
Totaal sectie P			1.091	1.239	148	13,6	16.306	16.780	474	2,9
Q Gezondheids- en welzijnszorg	861	Ziekenhuizen en geestelijke gezondheids- en verslavingszorg met overnachting	15	14	-1	-6,7	15.130	15.462	332	2,2
	862	Medische en tandheelkundige praktijken	473	502	29	6,1	2.117	2.141	24	1,1
	869	Paramedische praktijken en overige gezondheidszorg zonder overnachting	895	955	60	6,7	5.024	5.249	225	4,5
	871	Verpleeghuizen	8	7	-1	-12,5	1.740	1.854	114	6,6
	872	Huizen en dagverblijven voor verstandelijk gehandicapten	25	29	4	16,0	547	584	37	6,8

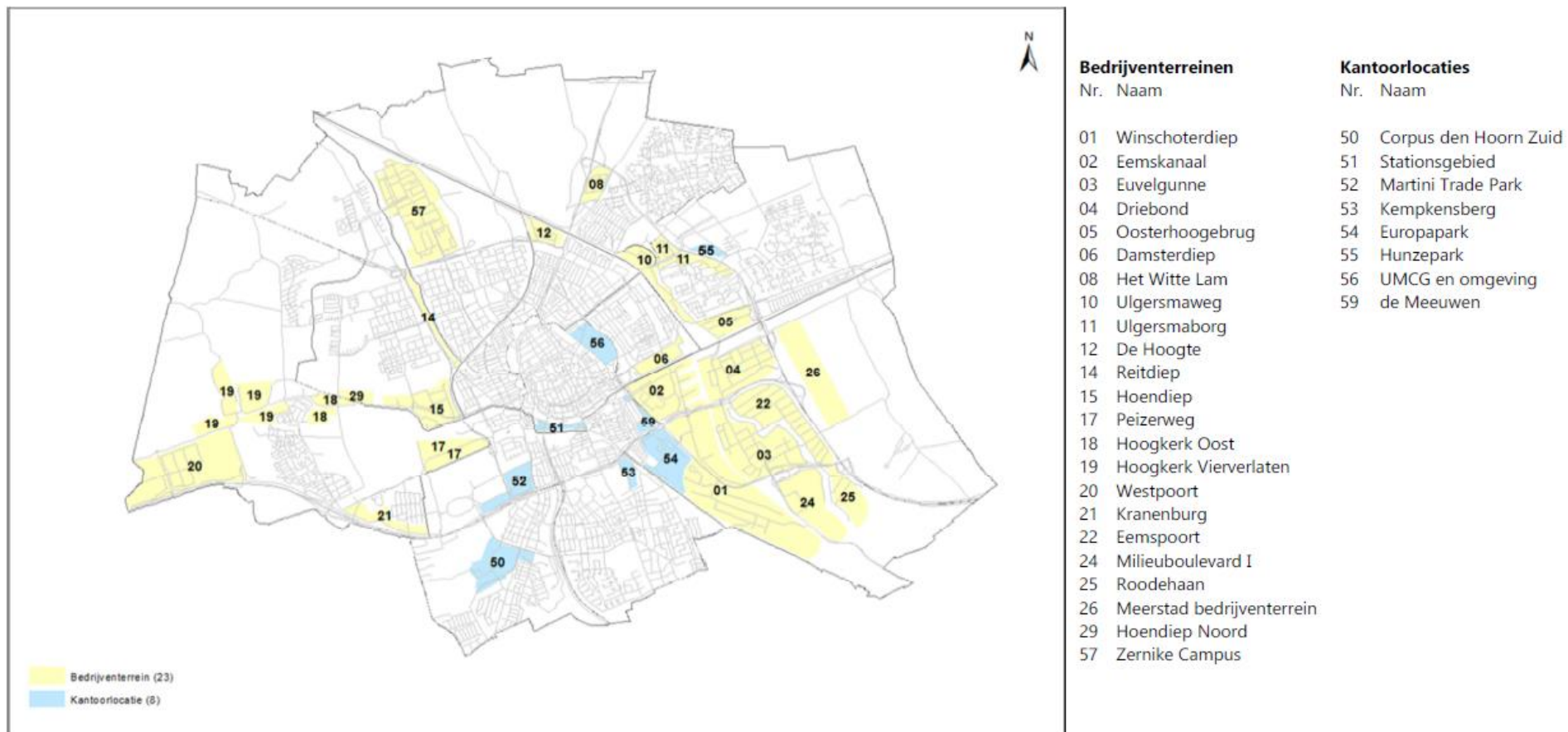
Sectie	Afdeling	Omschrijving	Vestigingen		Ontw. 2017 - 2018		Banen		Ontw. 2017 - 2018	
			2017	2018	Abs	%	2017	2018	Abs	%
	873	Huizen en dagverblijven voor niet-verstandelijk gehandicapten en verzorgingshuizen	13	14	1	7,7	885	947	62	7,0
	879	Jeugdzorg en maatschappelijke opvang met overnachting	25	23	-2	-8,0	345	341	-4	-1,2
	881	Maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting gericht op ouderen en gehandicapten	142	159	17	12,0	2.302	2.246	-56	-2,4
	889	Maatschappelijke dienstverlening zonder overnachting niet specifiek gericht op ouderen en gehandicapten	412	428	16	3,9	2.773	3.374	601	21,7
		Totaal sectie Q	2.008	2.131	123	6,1	30.863	32.198	1.335	4,3
R Cultuur, sport en recreatie	90	Kunst	1.561	1.686	125	8,0	1.997	2.103	106	5,3
	91	Culturele uitleencentra, openbare archieven, musea, dieren- en plantentuinen, natuurbehoud	45	49	4	8,9	610	618	8	1,3
	92	Loterijen en kansspelen	9	7	-2	-22,2	233	49	-184	-79,0
	93	Sport en recreatie	202	196	-6	-3,0	1.484	1.331	-153	-10,3
		Totaal sectie R	1.817	1.938	121	6,7	4.324	4.101	-223	-5,2
S Overige dienstverlening	94	Levensbeschouwelijke en politieke organisaties, belangen- en ideële organisaties, hobbyclubs	74	76	2	2,7	766	746	-20	-2,6
	95	Reparatie van computers en consumentenartikelen	107	111	4	3,7	156	160	4	2,6
	96	Wellness en overige dienstverlening; uitvaartbranche	718	756	38	5,3	1.334	1.374	40	3,0
		Totaal sectie S	899	943	44	4,9	2.256	2.280	24	1,1
T Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishouden voor eigen gebruik	97	Huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel								
	98	Niet-gespecificeerde productie van goederen en diensten door particuliere huishoudens voor eigen gebruik								

Sectie	Afdeling	Omschrijving	Vestigingen		Ontw. 2017 - 2018		Banen		Ontw. 2017 - 2018	
			2017	2018	Abs	%	2017	2018	Abs	%
Totaal sectie T										
U Extraterritoriale organisatie en lichamen	99	Extraterritoriale organisaties en lichamen								
Totaal sectie U										
Totaal			17.416	18.287	871	5,0	139.925	145.089	5.164	3,7

Bijlage II Ontwikkeling aantal vestigingen naar werklocatie

Terrein		Aantal 2017	Begonnen	Opgeheven	Binnengemeentelijke verhuizingen				Saldo	Aantal 2018
					Saldo	Naar terrein	Van terrein	Binnen terrein		
60	Binnenstad	3.601	657	478	179	140	152	134	-12	3.768
50	Corpus den Hoorn Zuid	171	44	27	17	9	10	3	-1	187
06	Damsterdiep	41	13	6	7	0	4	0	-4	44
12	De Hoogte	39	0	2	-2	1	1	0	0	37
59	de Meeuwen	17	6	6	0	2	1	0	1	18
04	Driebond	174	26	18	8	12	2	5	10	192
02	Eemskanaal	151	35	24	11	17	9	2	8	170
22	Eemspoort	365	49	32	17	12	15	15	-3	379
54	Europapark	122	24	16	8	12	6	8	6	136
03	Euvelgunne	172	17	16	1	6	5	0	1	174
08	Het Witte Lam	104	11	15	-4	2	2	1	0	100
15	Hoendiep	203	22	15	7	30	17	8	13	223
29	Hoendiep Noord	4	1	2	-1	0	1	0	-1	2
18	Hoogkerk Oost	4	0	0	0	0	0	0	0	4
19	Hoogkerk Vierverlaten	27	0	2	-2	0	1	0	-1	24
55	Hunzepark	12	2	3	-1	0	0	0	0	11
53	Kempkensberg	8	0	0	0	0	1	0	-1	7
21	Kranenburg	54	11	8	3	2	1	2	1	58
52	Martini Trade Park	113	16	10	6	4	7	0	-3	116
26	Meerstad bedrijventerrein	2	0	0	0	0	0	0	0	2
24	Milieuboulevard I	2	0	0	0	0	0	0	0	2
05	Oosterhoogebrug	94	8	6	2	6	3	0	3	99
17	Peizerweg	61	4	1	3	2	3	0	-1	63
14	Reitdiep	48	8	8	0	11	3	5	8	56
25	Roodehaan	6	0	1	-1	0	0	0	0	5
51	Stationsgebied	50	3	1	2	0	3	0	-3	49
11	Ulgersmaborg	116	16	10	6	3	6	0	-3	119
10	Ulgersmaweg	91	9	5	4	4	7	5	-3	92
56	UMCG en omgeving	37	2	3	-1	0	0	0	0	36
20	Westpoort	6	1	1	0	0	0	0	0	6
01	Winschoterdiep	241	30	29	1	13	7	4	6	248
57	Zernike Campus	111	9	11	-2	4	10	2	-6	103
	Rest Stad	11.169	2.231	1.628	603	198	213	681	-15	11.757
	Eindtotaal	17.416	3.255	2.384	871	490	490	875	0	18.287

Bijlage III Grafisch overzicht van de werklocaties



Bijlage IV Overzicht indeling speerpuntsectoren

Creatieve industrie

Bron: CBS/ Monitor topsectoren 2015

SBI-code	Omschrijving
J 5811	Uitgeverijen van boeken en databanken
J 5812	Databanken
J 5813	Uitgeverijen van kranten
J 5814	Uitgeverijen van tijdschriften
J 5819	Overige uitgeverijen (niet van software)
J 59111	Productie van films (geen televisiefilms)
J 59112	Productie van televisieprogramma's
J 5912	Facilitaire activiteiten voor film- en televisieproductie
J 5913	Distributie van films en televisieproducties
J 5914	Bioscopen
M 7021	Public relationsbureaus
M 71111	Architecten (geen interieurarchitecten)
M 71112	Interieurarchitecten
M 7311	Reclamebureaus
M 74101	Communicatie- en grafisch ontwerp
M 74102	Industrieel en productontwerp
M 74103	Interieur- en ruimtelijk ontwerp
M 74201	Fotografie
R 90011	Beoefening van podiumkunst
R 90012	Producenten van podiumkunst
R 9002	Dienstverlening voor uitvoerende kunst
R 9003	Schrijven en overige scheppende kunst
R 91019	Overige culturele uitleencentra en openbare archieven
R 91021	Musea
R 9103	Monumentenzorg

Energie

Bron: CBS/ Monitor topsectoren 2015

SBI-code

Omschrijving

B 0620	Winning van aardgas
B 0910	Dienstverlening voor de winning van aardolie en aardgas
C 2720	Vervaardiging van batterijen en accumulatoren
D 35111	Productie van elektriciteit door thermische, kern- en warmtekrachtcentrales
D 35112	Productie van elektriciteit door windenergie
D 35113	Productie van elektriciteit door zonnecellen, warmtepompen en waterkracht
D 3512	Beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water
D 3513	Distributie van elektriciteit en gasvormige brandstoffen via leidingen
D 3514	Handel in elektriciteit en in gas via leidingen
D 3520	Productie van aardgas
D 3530	Productie en distributie van stoom en gekoelde lucht
M 72113	Biotechnologisch speur- en ontwikkelingswerk voor overige toepassingen
M 72192	Technisch speur- en ontwikkelingswerk
M 72199	Overig natuurwetenschappelijk speur- en ontwikkelingswerk (niet biotechnologisch)

ICT-sector

Bron: OESO/CBS (ICT, kennis en economie 2016 CBS)

SBI-code

Omschrijving

J 5821	Uitgeverijen van computerspellen
J 5829	Overige uitgeverijen van software
C 2611	Vervaardiging van elektronische componenten
C 2612	Vervaardiging van elektronische printplaten
C 2620	Vervaardiging van computers en randapparatuur
C 2630	Vervaardiging van communicatieapparatuur
C 2640	Vervaardiging van consumentenelektronica
C 2680	Vervaardiging van informatiedragers
G 4651	Groothandel in computers, randapparatuur en software
G 4652	Groothandel in elektronische en telecommunicatieapparatuur en bijbehorende onderdelen

ICT-sector**Bron: OESO/CBS (ICT, kennis en economie 2016 CBS)**

SBI-code	Omschrijving
J 6110	Draadgebonden telecommunicatie
J 6120	Draadloze telecommunicatie
J 6130	Telecommunicatie via satelliet
J 6190	Overige telecommunicatie
J 6201	Ontwikkelen, produceren en uitgeven van software
J 6202	Advisering op het gebied van informatietechnologie
J 6203	Beheer van computerfaciliteiten
J 6209	Overige dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatietechnologie
J 6311	Gegevensverwerking, webhosting en aanverwante activiteiten
J 6312	Webportals
S 9511	Reparatie van computers en randapparatuur
S 9512	Reparatie van communicatieapparatuur

Life sciences & Health**Bron: CBS/ Monitor topsectoren 2015 / RUG werkgelegenheid, Bedrijvigheid 2012 (Cluster Healthy Ageing)**

SBI-code	Omschrijving
A 0128	Teelt van specerijgewassen en van aromatische en medicinale gewassen
C 2110	Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen
C 2120	Vervaardiging van farmaceutische producten (geen grondstoffen)
C 32502	Vervaardiging van medische instrumenten en hulpmiddelen (geen tandtechniek)
G 46461	Groothandel in farmaceutische producten
G 46462	Groothandel in medische en tandheelkundige instrumenten, verpleeg- en orthopedische artikelen en laboratoriumbenodigdheden
G 4773	Apotheken
Q 86101	Universitair medische centra
Q 86102	Algemene ziekenhuizen
Q 86103	Categorale ziekenhuizen
Q 86104	Geestelijke gezondheids- en verslavingszorg met overnachting
Q 8621	Praktijken van huisartsen
Q 86221	Praktijken van medisch specialisten en medische dagbehandelcentra (geen tandheelkunde of psychiatrie)
Q 86222	Praktijken van psychiaters en dagbehandelcentra voor geestelijke gezondheids- en verslavingszorg
Q 86231	Praktijken van tandartsen
Q 86232	Praktijken van tandheelkundig specialisten

Life sciences & Health**Bron: CBS/ Monitor topsectoren 2015 / RUG werkgelegenheid, Bedrijvigheid 2012 (Cluster Healthy Ageing)**

SBI-code	Omschrijving
Q 86911	Praktijken van verloskundigen
Q 86912	Praktijken van fysiotherapeuten
Q 86913	Praktijken van psychotherapeuten, psychologen en pedagogen
Q 86919	Overige paramedische praktijken (geen fysiotherapie en psychologie) en alternatieve genezers
Q 86921	Gezondheidscentra
Q 86923	Preventieve gezondheidszorg (geen arbobegeleiding)
Q 86924	Medische laboratoria, trombosediens en overig behandelingsondersteunend onderzoek
Q 86925	Ambulancediensten en centrale posten
Q 86929	Samenwerkingsorganen op het gebied van gezondheidszorg en overige gezondheidszorgondersteunende diensten
Q 88101	Thuiszorg
Q 88103	Ondersteuning en begeleiding van gehandicapten

Toerisme en recreatie**Bron: Toerisme Monitor 2012**

SBI-code	Omschrijving
C 3012	Bouw van sport- en recreatievaartuigen
G 45194	Handel in en reparatie van caravans
G 46492	Groothandel in watersportartikelen
G 46493	Groothandel in kampeerartikelen (geen caravans)
G 4730	Benzinestations
G 47642	Winkels in watersportartikelen
G 47643	Winkels in sportartikelen (geen watersport)
G 47644	Winkels in kampeerartikelen (geen caravans)
G 47722	Winkels in lederwaren en reisartikelen
G 47781	Winkels in fotografische artikelen
H 4910	Personenvervoer per spoor (geen tram of metro)
H 4932	Vervoer per taxi
H 49391	Ongeregeld besloten busvervoer
H 5010	Zee- en kustvaart (passagiersvaart en veerdiensten)
H 5030	Binnenvaart (passagiersvaart en veerdiensten)

Toerisme en recreatie**Bron: Toerisme Monitor 2012**

SBI-code	Omschrijving
H 5110	Personenvervoer door de lucht
H 5222	Dienstverlening voor vervoer over water
H 5223	Dienstverlening voor de luchtvaart
I 55101	Hotel-restaurants
I 55102	Hotels (geen hotel-restaurants), pensions en conferentieoorden
I 55201	Verhuur van vakantiehuisjes en appartementen
I 55202	Jeugdherbergen , vakantiekampen, groepsaccommodaties
I 5530	Kampeertreinen
I 5590	Overige logiesverstrekking
I 56101	Restaurants
I 56102	Fastfoodrestaurants, cafetaria's, ijssalons, eetkramen e.d.
I 5630	Cafés
N 77111	Verhuur van personenauto's en lichte bedrijfsauto's (geen operational lease)
N 7712	Verhuur en lease van vrachtwagens, autobussen, caravans en aanhangwagens
N 7721	Verhuur van sport- en recreatieartikelen
N 7734	Verhuur en lease van schepen
N 7911	Reisbemiddeling
N 7912	Reisorganisatie
N 7990	Informatieverstrekking op het gebied van toerisme en reserveringsbureaus
N 8230	Organiseren van congressen en beurzen
P 85511	Zeil- en surfscholen
P 85519	Overig sport- en recreatieonderwijs
R 90013	Circus en variété
R 90041	Theaters en schouwburgen
R 90042	Evenementenhallen
R 91022	Kunstgalerieën en –expositieruimten
R 91041	Dieren- en plantentuinen, kinderboerderijen
R 91042	Natuurbehoud
R 92001	Loterijen en kansspelen (geen amusementsautomaten)
R 92009	Exploitatie van amusements- en speelautomaten
R 93111	Zwembaden
R 93112	Sporthallen, sportzalen en gymzalen
R 93113	Sportvelden
R 93119	Overige sportaccommodaties
R 93121	Veldvoetbal

Toerisme en recreatie**Bron: Toerisme Monitor 2012**

SBI-code	Omschrijving
R 93122	Veldsport in teamverband (geen voetbal)
R 93123	Atletiek
R 93124	Tennis
R 93125	Paardensport en maneges
R 93126	Wielersport
R 93127	Auto- en motorsport
R 93128	Wintersport
R 93129	Overige buitensport
R 9313	Fitnesscentra
R 93141	Individuele zaalsport
R 93142	Zaalsport in teamverband
R 93143	Kracht- en vechtsport
R 93144	Bowlen, kegelen, biljarten e.d.
R 93145	Denksport
R 93146	Sportscholen
R 93149	Overige binnensport en omnisport
R 93151	Zwem- en onderwatersport
R 93152	Roei-, kano-, zeil- en surfsport e.d.
R 93191	Beroepssportlieden
R 93192	Hengelsport
R 93211	Pret- en themaparken
R 93212	Kermisattracties
R 93299	Overige recreatie (rest, geen jachthavens)
S 9604	Sauna's, solaria, baden e.d.

Colofon

Rapport werkgelegenheid en bedrijvendynamiek 2017-2018

Auteur:

Harry Wassebalie

Opdrachtgever:

Gemeente Groningen

Fotografie:

Beeldbank gemeente Groningen

Uitgave:

OIS Groningen